

Logopeedi mõtted raamatu kasutamiseks
Lea Kübar

Ilusa kõlaga r-hääliku ära õppimine on lasteaia lapse jaoks üks igati arvestatav saavutus. On lapsi, kes hakkavad r- häälikut kasutama nõ mõõdamines juba 2-3. eluaastal. On lapsi, kes vajavad selleks vähemal või suuremal määral kõrvalist abi. Enamik lapsi omandab r-hääliku hääldamise 5.-eluaastaks. R-hääliku õpetamine võib aga kujuneda küllalt pikaldaseks protsessiks ja seetõttu pakub erinevate töövahendite kasutamine huvitavat vaheldust.

“Rebasepere reisist Rootsi” raamatut võib kasutada nii r-hääliku kinnistamiseks kui lihtsalt kõnearenduliku vahendina ja seda küllalt erinevates vanustes. Käesolev raamat võib esialgu tunduda küllalt keerukas, kuna selles on kasutatud üsna olulisel määral sõnu, mida me igapäevases elus ei kasuta. Samas on raamatu lõpus toodud ära uute sõnade selgitused ja see annab hoopis võimaluse mõista ja omandada uusi sõnu. Aeg ajalt satub lapse raamaturiulile raamat, mis jääb liiga kauaks oma õiget aega ootama. Seetõttu püüangi anda mõtteid, kuidas esialgu keerulist raamatut kasutada erinevatel viisidel. Võib olla raamatuid ei peagi olema ülearu palju, piisab kui neid käsitleda erineval viisil vastavalt lapse arengule.

VÄIKELAPSED.

Vaadeldakse ühiselt raamatu pilte ja täiskasvanu nimetab pildil kujutatut (rebane, rosinasai, rong) ja kirjeldab lühikeste lausetega (nt *“Rebane on punakaspruun. Tal on kolm poega. Rebased elavad metsas. Need seemned on riisikad. Riisikad kasvavad ringis.”*). 3-4 aastaste lastega võiks Rebasepere lood siduda lapse enda kogemustega. Tuletada meelde viimast metsaskäiku, rääkida rongisõidust. Raamatus kasutatud laused on lapse jaoks rasked, kuid rebasepere juttu saab lihstustada vastavalt lapse võimetele. Soovitatud lause pikkus võiks olla 3-5 sõna (nt Rongijuht Rähn roolib rongi. Rotid röövivad reisijatelt rosinasaia.) Uusi sõnu selgitada lapsele (nt roolib-juhhib, röövivad-võtavad jõuga ära). Lapsed hakkavad tajuma sõnade esimese hääliku kordumist ning neile teevad sellised häälikutega mängivad laused nalja ja nad püüavad neid korrata nt “Rongi rattad ragisevad” või “Reisijad riidleavad rottidega”.

Neljandal eluaastal suudab laps juba eristada väljamõeldud sündmusi realistlikest. Lastel on juba sedavõrd palju kogemusi, et naudib hea meelega lugusid, kus rebased reisivad rongiga nagu inimesed. Raamatu lauseid saab endiselt vastavalt lapse arengule lühendada ja sõnade tähendusi selgitada. Kui laps oskab juba ise ka r-häälikut hääldada, on tal raamatus kasutatavaid sõnu tore järele korrata. Uute sõnade tähendused saab siduda lapse oma kogemusega. Kuna raamat sisaldab küllalt erinevat sõnavara meie igapäevasest sõnavarast, annab see lapse sõnavarasse rohkelt uusi sõnu.

KOOLIEELIKUD. Vajalik on esmalt võõrad sõnad üheskoos läbi arutada, seejärel on võimalik raamatut ette lugeda. Lapsel on lihtsam loetavat teksti jälgida kui lugemine on ilmikas ning soovitatav on teha pikkades lausetes väikseid mõttepause nt Rebaseema reisib raskete reisikottidega (paus), rebasepapa remmelgast reisikepiga (paus), rebasekutsikad roheliste ranitsatega (paus). Kuuldud teksti sisu saab koos lapsega piltidele ja küsimustele toetudes üheskoos taastada.

Kuna just enne kooli on r- hääliku õppimine tavaliselt kõige aktiivsemalt päevakorral, annab see raamat hea materjali sõnade, fraaside ja lausete (nt *Rongi rattad ragisevad, Reedel ruttab rebasepere rongijaama, Rotid rändavad rongipiletita*) järelekordamiseks. R- hääliku kinnistamiseks sobib hästi ka lause kuulamine ja kuuldule toetudes küsimustele vastamine.

ALGKLASSI LAPSED. Raamatu kasutamine peaks endiselt algama võõramate sõnade tutvustamisega, seejärel saab raamatut kasutada juba lugemismaterjalina. Sobivaks võtteks on lugemine ülesannetega, mille puhul lahendus leitakse tekstist (nt Leia tekstist sõna, millega

kirjeldatakse rohutirtsu). Samuti võib teha erinevaid harjutusi raamatus kasutatud uute sõnadega.

TÄISKASVANUD. Raamat on tore vahend oma diktsiooni parandamiseks või vajadusel ka r-hääliku korrigeerimiseks.

Lisa

Lühendatud laused raamatu materjali põhjal, mida saab kasutada r-hääliku häändamise kinnistamiseks.

Korda järele:

Rändame rongiga Rootsi rokifestivalile.

Rebasemamma raiskab rohkesti raha.

Rongijuht rivistab reisijad ritta.

Rebasepere ronib rongile.

Rongi rattad ragisevad rööbastel.

Rotid ronivad restorani.

Rotid röövivad reisijatelt rosinasaiu.

Rokirütmid raputavad röömsat rahvasumma.

Sõnastik	
raba	märg maa-ala
rabama	üllatama
ragisema-	praksuvat häält tegema
rahmeldama-	kiirustades tegutsema
raiesmik-	maa-ala, kus puud on maha raiutud
rammus-	lopsakas, suur, võimas taim/loom
randuma-	merelt kalda äärde jõudma
ranits-	rihmadega seljas kantav jäigast materjalist koolikott
ratasringi-	ringikujuliselt
reibas	röömsameelme
reeling-	kaitsev äär ümber laevalae serva
refrään-	laulu kordav osa
rehkendama-	arvutama
rehmama-	löömisliigutust tegema
reisipalavik-	reisiga seonduv ootusärevus
reisipaun-	pungil täis reisikotike
remmelgas-	puukujuline paju
rendiauto-	laenatud auto
resideeruma-	asuma kuskil (kasutatakse tähtsate isikute puhul nagu kuningad)
residents-	riigipea asupaik, nt loss
resuluutne-	otsusekindel
retk-	teekond, reis
retroõhtu-	minevikku tagasivaatav

Revalia-	vanade eestlaste muinasmaakond
revideerima (raamatut)-	uurima, seisukohti hindama
ridikül-	väike käekott
riidlema-	kellegagi pahandama
riisikas-	lillakas, valge söögiseen
ripats-	ehte rippuv osa
robinal-	kähku, kiirustades
rodu-	elusolendite või asjade rida
rohetav-	elusloodus, mis on värske ja roheline
rohukamar-	taimed, mis on maapinnal
roidumus-	väsimum
rokifestival-	rokkmuusika suur pidu
roolima-	rooli abil sõidukit juhtima
rosolje-	keedetud kartuli, punapeedi, heeringatükikestega jms valmistatud salat
rullbiskviit-	kokkurullitud biskviiditainast kreemi- vm. kihiga kook
rumba-	Kuubalt pärit tants
ruskama-	olema punakaspruun
ruuge-	helepruun, rebasekarva
rõkkama-	vajusti hõiskama
rübima-	trügima
rühkima-	jõudu kasutades edasi liikuma
rüselema-	tõugeldes trügima
rüüpama-	lonksu jooma